

4.1.3 การเลี้ยงสุกร

จากการที่มีการส่งเสริมการเลี้ยงสุกรในระบบอุตสาหกรรมกันอย่างจริงจังระยะเวลาประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา ทำให้อิทธิพลของสุกรพันธุ์ดีจากฟาร์มเริ่มเผยแพร่ออกไปมากขึ้น สุกรเหล่านี้ต้องซื้อสายพันธุ์ต้นตอมาจากต่างประเทศ เป็นสุกรที่เติบโตเร็ว ตัวโต ทนทานต่อโรคได้น้อย ต้องใช้อาหารที่มีคุณภาพสูง และต้องใช้เทคนิคการจัดการที่ดี พันธุ์ที่นิยมกันมากคือพันธุ์ Large White (สีขาวหูตั้ง) พันธุ์ Land Race (สีขาวหูตก) พันธุ์ Duroc (สีแดง) พันธุ์ Berkshire (สีดำ) และพันธุ์อื่น ๆ อีกบ้าง จากนั้นจึงนำสุกรเหล่านี้มาผสมข้ามพันธุ์กัน (cross breed) เพื่อให้ได้ลูกที่มีลักษณะดีของแต่ละพันธุ์ และใช้ลูกสุกรเหล่านี้เป็นสุกรขุน เพื่อขายส่งตลาด ในการผสมพันธุ์มักจะใช้ 3 พันธุ์ เพื่อให้ลูกที่เรียกว่า ลูก 3 สายเลือด (ศึกษาเพิ่มเติมบทที่ 3) จะมีอัตราการเติบโตดี เลี้ยงง่ายกว่าสุกรพันธุ์แท้ สำหรับการจัดการอาหารต้องเป็นอาหารที่มีคุณภาพดี มีโปรตีนสูง สุกรจึงจะโตเร็ว ในปัจจุบันนี้การเลี้ยงที่ดีจะใช้เวลาเพียง 6 เดือนเท่านั้น หลังจากคลอด จะได้น้ำหนักส่งตลาดคือที่น้ำหนักประมาณ 100 กก. ในประเทศไทยการเลี้ยงสุกรในระบบอุตสาหกรรมเหล่านี้จะเป็นการเลี้ยงในโรงเรือนทั้งหมด ไม่ปล่อยสุกรให้ลงดินเลย ทำให้ต้นทุนในการจัดการสูง (สมชาย, 2549)

ในสมัยก่อน ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ สุกรเป็นสัตว์ที่เกษตรกรนิยมเลี้ยง ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นอาหารในครอบครัว หรือขายเพื่อเป็นรายได้เสริม สุกรที่เกษตรกรเลี้ยงมักจะเป็นสุกรพันธุ์พื้นเมืองซึ่งจะมีขนาดตัวเล็ก สีดำหรือดำสลับขาว หลังแอ่น ท้องยาน เลี้ยงลูกเก่ง โตช้า มีเนื้อแดงน้อย ไขมันมาก การเลี้ยงจะสร้างคอกแบบง่าย ๆ หรือกึ่งเลี้ยงกึ่งปล่อย หรือผูกเชือกล่ามไว้กับต้นไม้ก็มี หรือเลี้ยงในคอกที่เป็นพื้นดิน ซึ่งสุกรพื้นเมืองจะทนทานต่อการเลี้ยงแบบนี้ได้ดี คนไทยเชื้อสายจีนที่อยู่แถบ จ.นครปฐม ราชบุรี ฉะเชิงเทรา และชลบุรี จะมีความชำนาญในการเลี้ยงกันเป็นอย่างมาก โดยมักจะควบคู่ไปกับการปลูกผักและใช้อุจจาระสุกรไปรดผักเพื่อเป็นปุ๋ย (ภาพที่ 2.21)

ภาพที่ 2.21 การเลี้ยงสุกรพื้นเมือง

ที่มา: สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย (2555)

ต่อมาเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา มีความตื่นตัวกันในเรื่องการเลี้ยงสุกร เนื่องจากเนื้อสุกรมีราคาสูง ทำให้มีการขยายตัวในการเลี้ยงสุกรกันเป็นอย่างมาก ที่ดินมีราคาแพงขึ้น เกษตรกรมีความต้องการเลี้ยงสุกรมากขึ้น แต่ไม่สามารถที่จะซื้อพื้นที่เพิ่มเติมได้ ทำให้ต้องเลิกการปลูกผักหันมาเลี้ยงสุกรแต่เพียงอย่างเดียว และได้มีการพัฒนาสายพันธุ์โดยสั่งสุกรสายพันธุ์ดีมาจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2538 ประมาณการว่าประเทศไทยสามารถผลิตสุกรได้มากกว่า 9 ล้านตัว (ตารางที่ 2.7) เกือบทั้งหมดได้จากการผลิตในระบบอุตสาหกรรมหรือฟาร์มใหญ่ทั้งสิ้น (ภาพที่ 2.22-2.24)

ภาพที่ 2.22 การเลี้ยงสุกรในฟาร์มขนาดใหญ่ปัจจุบัน

ที่มา: โอเคเนชั่นคอทเน็ต (2550)

ภาพที่ 2.23 การเลี้ยงสุกรในฟาร์มขนาดใหญ่ปัจจุบัน

ที่มา: นิวส์เจ้าพระยาดอกทอม (2554)

ภาพที่ 2.24 การเลี้ยงสุกรในฟาร์มขนาดใหญ่ปัจจุบัน

ที่มา: บล็อกสปีดคอทคอม (2554)

สุกรที่เลี้ยงในระบบฟาร์มขนาดเล็กหรือจากชนบทมีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้น คาดว่าไม่น่าจะเกิน 5% ซึ่งแตกต่างจากเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ที่การผลิตสุกรของประเทศไทยส่วนใหญ่แล้วได้มาจากการผลิตรายย่อย จากฟาร์มขนาดเล็กหรือจากชนบท ที่มีการเลี้ยงสุกรขุนรายละ 5-10 ตัว หรือแม่สุกรรายละ 1-2 ตัว (ภาพที่ 2.25-2.28)

ภาพที่ 2.25 การเลี้ยงสุกรแบบดั้งเดิมซึ่งยังพบได้ในชนบท

ที่มา: สำนักงานปศุสัตว์อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย (2554)

ภาพที่ 2.26 การเลี้ยงสุกรแบบดั้งเดิมซึ่งยังพบได้ในชนบท

ที่มา: ฟาร์มเกษตรคอตโออาร์จี (ม.ป.ป.)

ภาพที่ 2.27 การเลี้ยงสุกรแบบดั้งเดิมซึ่งยังพบได้ในชนบท

ที่มา: สำนักงานปศุสัตว์อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย (2554)

ภาพที่ 2.28 การเลี้ยงสุกรของเกษตรกรรายย่อยที่ยังพบได้ในชนบท

ที่มา: บล็อกสปีดคอตคอม (2555)

จากการที่ปัจจุบันชนบทได้ลดจำนวนการเลี้ยงสุกรลงเป็นอย่างมาก สามารถวิเคราะห์สาเหตุได้ดังนี้

ก. การขาดแคลนพันธุ์สุกรที่เหมาะสม เดิมสุกรที่มีการเลี้ยงในชนบทจะเป็นการเลี้ยงสุกรพันธุ์พื้นเมือง หรือลูกผสมพื้นเมือง ที่มีการเติบโตช้า ตัวเล็ก ทนทานต่อโรค สามารถใช้เศษอาหาร พืชผักที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรืออาหารที่มีคุณภาพต่ำได้ดี เนื่องจากการที่ไม่มีหน่วยงานใดให้ความสำคัญในปัญหาในข้อนี้ จึงได้ปล่อยให้พันธุ์สุกรดังกล่าวลดน้อยลงไปและอาจจะกล่าวได้ว่าเกือบจะสูญพันธุ์ไปอย่างน่าเสียดาย สุกรพันธุ์ดังกล่าวจะหาได้ยากยิ่งในปัจจุบันนี้ พบเห็นได้ในท้องถิ่นที่ห่างไกลมาก ๆ เช่น บนภูเขา หรือตามแถบชายแดนเท่านั้น

เมื่อสุกรพันธุ์พื้นเมืองหายาก มีเกษตรกรบางรายพยายามที่จะนำสุกรพันธุ์ดีจากฟาร์มไปทดลองเลี้ยงในระบบเดิม คือการขังในคอกที่ทำด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น พื้นคอกอาจจะปูด้วยไม้ หรือพื้นซีเมนต์ หรือพื้นดิน ลามด้วยเชือกแล้วผูกไว้โคนต้นไม้ หรือเลี้ยงปล่อยก็มี อาหารก็ใช้เศษอาหารจากครัวเรือนและใช้ผักหญ้าที่หาได้จากธรรมชาติเป็นหลัก เนื่องจากอาหารมีคุณภาพต่ำที่สำคัญคือมีโปรตีนน้อย สุกรเติบโตช้ามาก ทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคสูง ประสบต่อการขาดทุน แต่บางรายก็ยังเลี้ยงอยู่ โดยเลี้ยงแม่สุกรเพื่อจะขายลูก แต่บางรายก็ต้องเลิกเลี้ยงไป แต่ก็มีบางแห่งที่พยายามจะเลี้ยงสุกรพื้นเมืองเหมือนกันแต่มีเป็นจำนวนน้อย

ข. ปัญหาเรื่องโรงเรือนและการจัดการ เนื่องจากสุกรสายเลือดสูงที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ มีความต้านทานต่อสิ่งแวดล้อมและความต้านทานต่อโรคต่ำ ดังนั้น โรงเรือนที่ใช้ จะต้องเป็นโรงเรือนที่ได้มาตรฐาน สามารถป้องกันการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งแวดล้อมได้ดี เช่น จะต้องแยกคอกสุกร ออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ สุกรตั้งท้อง สุกรระยะใกล้คลอดและหลังคลอด แม่สุกรระยะที่กำลังให้นม และลูกสุกรระยะคนนม ลูกสุกรอนุบาลหลังหย่านม ลูกสุกรเล็ก สุกรขุน สุกรที่คัดเป็นพ่อแม่พันธุ์ ฯลฯ ซึ่งในการจัดการเหล่านี้จะต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมาก

ค. ปัญหาเรื่องอาหารที่มีคุณภาพมีราคาสูง ยิ่งซื้อน้อย ราคาต่อหน่วยก็ยิ่งสูงมากตามไปด้วย บ่อยครั้งที่ราคาสุกรตกต่ำ ทำให้ประสบปัญหาขาดทุน ในปัจจุบันการเลี้ยงสุกรสายพันธุ์ดีจากฟาร์มอาจจะพบมีการเลี้ยงกันอยู่บ้างหมู่บ้านละ 1-2 ราย รายละ 10-40 ตัว แต่แทบจะทุกรายที่เลี้ยงจะมีโรงสีข้าวขนาดเล็กอยู่ในครอบครอง ซึ่งโรงสีนี้จะให้บริการสีข้าวให้แก่ผู้นำข้าวมาสีโดยไม่คิดมูลค่า แต่ทางโรงสีจะได้รับเป็นค่าตอบแทน ซึ่งเจ้าของโรงสีจะนำรายได้เลี้ยงสุกรเป็นอาหารหลักทำให้ลดค่าใช้จ่ายลงมาก และใส่หัวอาหาร (premix) และสิ่งอื่น ๆ เสริม ซึ่งทำให้พอที่จะเลี้ยงอยู่ได้

ง. ปัญหาทางด้านโครงสร้างทางสังคม เดิมโครงสร้างของหมู่บ้านเป็นแบบเกษตรกรรม ชาวบ้านมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ แต่ละบ้านอาจจะเลี้ยงสุกรไว้ 2-3 ตัว หรือเลี้ยงแม่สุกรด้วยเศษอาหาร ซึ่งมักจะสร้างคอกเล็ก ๆ ไว้ข้างบ้านหรือเลี้ยงไว้ได้ยุ่งข้าว ซึ่งจะส่งกลิ่นเหม็นพอสมควร แต่เนื่องจากแทบทุกบ้านจะเลี้ยงกัน ก็เลยไม่ค่อยจะมีปัญหา ต่อมาโครงสร้างทางสังคมเริ่มเปลี่ยนไปจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมบริการและสังคมอุตสาหกรรม มีการออกไปทำงานนอกหมู่บ้านมากขึ้น ไป

ทำงานในเมืองหรือไปขายแรงงานต่างประเทศ จะมีประชาชนจำนวนหนึ่งในหมู่บ้าน ที่ดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยไม่ประกอบอาชีพเลย แต่อาศัยรายได้ที่ส่งมาจากผู้ที่ไปประกอบอาชีพที่อื่น ฐานะของคนเหล่านี้เริ่มเปลี่ยนไป ลักษณะของบ้านที่ปลูกใหม่ ๆ เริ่มเปลี่ยนไป หลายบ้านเริ่มปลูกแบบชั้นเดียวหรือ 2 ชั้น แต่ไม่มีได้ถุนบ้านเหมือนบ้านของคนในเมือง คนในวัยแรงงานในหมู่บ้านมีน้อยลง โครงสร้างทางการปกครองในหมู่บ้านเริ่มแข็งขึ้น มีการแบ่งกลุ่มในหมู่บ้านเป็นกลุ่มหรือคุ้มต่าง ๆ มีการประกวดความสะอาด ความเป็นระเบียบของหมู่บ้าน การเลี้ยงสุกรทำให้เกิดความสกปรกและส่งกลิ่นเหม็น เป็นที่รังเกียจของบ้านใกล้เคียง ทำให้การเลี้ยงสุกรในหมู่บ้านในชนบทลดน้อยลงไปเป็นอย่างมาก ดังนั้นหมู่บ้านชนบทในปัจจุบันจึงเป็นผู้บริโภคสุกรจากฟาร์มซึ่งเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ มากกว่าที่จะผลิตเองจากภายในหมู่บ้าน

มีเกษตรกรบางรายได้มีความพยายามในการเลี้ยงหมูป่า เพราะว่าเนื้อมีราคาดี มีผู้นิยมบริโภคโดยนำมาเลี้ยงคล้ายสุกรบ้าน แต่ก็มีจำนวนน้อย (ภาพที่ 2.29)

ภาพที่ 2.29 การเลี้ยงหมูป่า

ที่มา: บ้านสวนพอเพียงดอทคอม (2553)

ตารางที่ 2.7 สถิติสุกรในประเทศไทยแสดงเป็นรายภาค ปี 2542-2551 (หน่วยเป็นตัว)

ปี พ.ศ.	ภาคกลาง	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคเหนือ	ภาคใต้	รวมทั้งประเทศ
Year	Central Part	North-Eastern Part	Northern Part	Southern Part	Total
2542(1999)	4,145,954	1,463,789	1,040,555	772,803	7,423,101
2543(2000)	4,393,218	1,391,184	1,195,630	781,024	7,761,056
2544(2001)	4,720,146	1,382,109	1,274,065	826,950	8,203,270
2545(2002)	3,978,677	1,142,126	1,105,955	762,394	6,989,152
2546(2003)	4,554,870	1,366,171	1,230,600	663,893	7,815,534
2547(2004)	3,947,659	1,028,625	826,357	482,962	6,285,603
2548(2005)	4,836,277	1,505,338	1,249,358	583,553	8,174,526
2549(2006)	4,235,903	1,367,743	997,873	552,265	7,153,784
2550(2007)	5,038,136	1,693,707	1,780,029	788,201	9,300,073
2551(2008)	4,145,834	1,689,436	1,233,716	671,589	7,740,575

ที่มา: กรมปศุสัตว์ (2556)